

ומשעה שהעמידו בו צלם, לא נותר מקום זה ראוי עוד להשראת השכינה (רש"י כאן ובישעה כח, כ, וחקת היום בדעתו).

פִּי מַטְי רַבִּי יוֹנָתָן לְהַאי קָרָא כְּכִי אָמַר מֵאַן דְּכְתִיב בֵּיה כּוֹנֵם כְּפִד מִי הֵיִם וְגו' - רבי יוחנן בכה על ירידת עם ישראל, היאך החליפו את האמונה במי שמעמיד את מי הים שלא ישטפו את העולם בכל רגע בדרך נס, ונחרו להאמין בהנהגת המזלות שבטבע (עיני יצחק).

וּמְכַנְסִין בְּהוֹן יֵצֵר הָרַע כְּאַרְס כְּכַעֵס - נכחש המטיל ארס מתוך כעס (רש"י שבת סב, ב).

מַפְנֵי מַה חָרַב מַפְנֵי שְׁהִיְתָה בּו שְׁנָאת הַנֶּס, ודבר זה גרם להם שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין, ומחמת שני דברים אלו יחד גרם החורבן (פני יהושע ב"מ ל, ב, בדעת תוס' שם ד"ה לא).

לְמַדְרֵךְ שְׁשִׁיקוּלָה שְׁנָאת הַנֶּס כְּנֶגְד שְׁלֹש עֵבִירוֹת, אף שאיסור שנאת חנם אינו חמור כשלש עבירות אלו, שקולה היא כנגדם, לפי שהנכשל בשלש עבירות אלו נכשל בהן פעם אחת בזמן רב, והנכשל בשנאת חנם חוזר ונכשל בה תמיד (דרשות הר"ן י). ויש שפירש, ששנאת חנם כאן הכוונה ללשון הרע שהיא חמורה מאד, ששקולה כנגד שלש עבירות חמורות [כמבואר בגמ' ערכין טו, ב], וכמבואר בגמ' להלן שהיו דוקרים את חבריהם בחרבות שבלשונם, וכתב 'שנאת חנם', כיון שהוא מה שגרם לכך שדיברו לישון הרע (חפץ חיים, הקדמה).

רְשָׁעִים הֵיוּ אֵלָא שְׁתָּלוּ בְּטַחֲוֹנָם בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכו'. ענין זה הוא המשך דברי רבי יוחנן בן תורתא, וביארו בגמ' שכוונתו אמורה על בית ראשון (גבורת ארי).

לְפִיכֵךְ הִבִּיא עֲלֵיהֶן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹש גְזֵרוֹת כנגד שלש עבירות אלו של השופטים הכהנים והנביאים (רש"י שבת קלט, א). אך כיון שבטחו בה, לא היו אלו גזירות של כליון גמור, אלא החריב את ירושלים באופן שיכולה שוב להצמיח, ולא כמו סדום שנהפכה בחורבן גמור שאינה יכולה לחזור ולהצמיח (מהרש"א שבת שם). ואמנם החורבן אירע בעוון שלש עבירות החמורות, אך שלש הפורענויות שבו היו כנגד עבירות השופטים הכהנים והנביאים, לפי שהם גרמו לעבירות החמורות, שהרי אין אדם חוטא מיד בעבירה גדולה, אלא תחילה בעבירה קטנה, ועבירה גוררת עבירה (צ"פ עיון יעקב).

רֵאשׁוֹנִים שְׁנַתְנַלְתָּ עוֹנָם נְתַנְלָה קִצְם אַחֲרוֹנִים שְׁלָא נְתַנְלָה עוֹנָם לֹא נְתַנְלָה קִצְם - אנשי בית ראשון נכשלו בעבירות גלויות אבל בתוך ליבם היו דבוקים בה' באמונה וביטחון, ואילו אנשי בית שני לא חטאו בגלוי, אבל היו רחוקים בליבם מה', והם גרועים יותר, כי רחמנא ליבא בעי (הגר"א, בביאור לאגדות דסבי דבי אתונא בכורות ח, ב ד"ה אייתי בודיא). ויש מפרשים שאנשי בית שני הסתירו חטאיהם, והראו בכך שהם חוששים מבני האדם יותר ממה שהם חוששים מהקב"ה, שכל המעשים הנסתרים גלויים לפניו, והרי זה חמור יותר מהחוטא בגלוי שהוא נוהג בכבוד קונו כפי שהוא נוהג בכבוד הבריות, ואינו חושש משניהם (מהרש"א). ויש שפירשו, שאנשי בית ראשון היו קרובים יותר לתשובה, כי חטאיהם היו גלויים, אבל אנשי בית שני שחטאו רק בליבם, סברו שמעשיהם מתוקנים והמשיכו לחטוא ללא הרף, ולכן לא נתגלה קיצם (אגרת המוסר להגר"ס, ושפתי חיים מועדים ג עמ' רצז).

מתוך שִׁשְׁהוּ אֵת קִינְיָה מִיָּהָא מַעְלָה עֲלֵיהֶן הַתְּנוּב כְּאִילוּ שְׁכָבוּם - כאשר כיהנו כהנים הגונים לא היו היולדות צריכות להתעב במקדש, אלא היו יכולות להניח מעות בקופה, ולטבול בערב ולאכול קדשים, לפי שהכהנים היו מקפידים להקריב קינים מכל המעות שבקופה באותו היום [כמבואר בגמ' (עירובין לב, א)]. ולא היו צריכות להישאר לעמוד בפתח אהל מועד בהקרבת קיניהן, כי אנשי המעמד היו עומדים שם בשליחותן, אבל בני עלי התרשלו בהקרבת הקרבנות מתוך גאוותם, ולא יכלו הנשים לסמוך עליהם, אלא היו מוכרחות להמתין ולשכב ללון במקדש עד שיראו שהקריבו את קיניהן והן מותרות באכילת קדשים, וכיון שגרמו להן להתעב מפריה ורביה, העלה עליהם הכתוב כאילו שכבו (רש"י שבת נה, ב, ואפיקי ים ח"ב ס' ז בדעתו). ויש שפירשו, שהתרשלו דוקא בהקרבת הקינים, משום שהיו להוטים אחר הבהר [כמבואר להלן], והעדיפו להקריב קרבנות בהמה שיש לכהנים חלק בהם (רי"א"ף על העין יעקב). ויש אומרים שהיו מוכרחות להמתין עד להקרבת הקינין, משום שעליהן לעמוד בעצמן בפתח אוהל מועד בזמן הקרבנות (רבינו אליקים). ואף שהם עצמם לא חטאו בגילוי עריות ורק הכתוב העלה עליהם חטא זה, גרמו מעשיהם לחורבן שילה, כי שראו זאת המון העם, חטאו מחמתם בגילוי עריות ממש (בן יהוידע).

ויש גורסים 'פליגא דר' שמואל בר נחמני', ולפי זה דעת רבי יוחנן שחטאו בגילוי עריות ממש (ריטב"א לעיל ע"א). ובגמ' (שבת נה, ב) הובאו דעת רב, שחפני חטא ופנחס לא חטא, אך כיון שלא מחה בחפני, מעלה עליו הכתוב כאילו אף הוא חטא.

בְּזִיוֹן קְדָשִׁים דְּכְתִיב גַּם בְּטָרֹם יִקְטְרוּן אֵת הַחֶלֶב וְכו' - שהיו נוטלים את חלק הכהנים ממשר הקרבנות קודם הקטרת האימורים, וזהו בזיון, שמקדימים סעודתם לסעודת המזבח, כאילו כבודם עיקר וכבוד ה' טפל (צ"פ רש"י ומלבי"ם שמואל שם, טו). ואף שמצד הדין הכהנים זוכים בחלקם רק לאחר הקטרת האימורים [כמבואר בגמ' (פסחים נו, א)], אין איסור לאכול חלק זה קודם ההקטרה, אלא שלא מקיימים בכך את מצות אכילת קדשים, ולכן לא אמרו שעברו על איסור אכילה אלא רק על בזיון הקדשים (מנחת אברהם מנחת יב, ב, בשם הגר"י). ויש שכתבו, שבאכילת חלק הכהנים קודם הקטרת האימורים יש בו איסור אכילה, אבל הם נטלו את חלקם קודם ההקטרה ואכלוהו לאחר ההקטרה, ולכן לא עברו על איסור אכילה אלא רק על איסור בזיון הקדשים (שיעורי רבי יחיאל מיכל, בדעת הראשונים).

מְקַדֵּשׁ רֵאשׁוֹן מַפְנֵי מַה חָרַב מַפְנֵי שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁהִיוּ בּו עֲבוּדָה יְרָה וְגִלְוֵי עֲרִיּוֹת וְשִׁפְכוֹת דְּמַיִם, ובנוסף לחטאים אלו נאמר (ירמיה ט, יא-יב) 'על מה אבדה הארץ וגו' על עזבם את תורת', ופירשו בגמ' (נדרים פא, א), שהחורבן אירע משום שמאסו בתורה ולא החשיבו אותה לברך עליה תחילה, וצירוף דברים אלו יחד גרם לחורבן (צ"פ פני יהושע ב"מ ל, ב). ויש אומרים, שהחורבן נגזר משום החטאים המוזכרים כאן, אך כל זמן שעסקו בתורה המתין הקב"ה, ש'המאור שבה יחזירם למוטב', אבל כשמאסו בה לא היתה עוד תקווה שישובו מדרכם הרעה, ונתקיימה הגזירה (יפה ענף איכה רבה פתיחתא, ב).

קָצַר מַצֵּעַ זֶה מִהַשְׁתַּרְר עֲלָיו שְׁנֵי רַעִים כְּאָדָר - בית המקדש צר כביכול מלהכיל את השכינה כשיש בו עבודה זרה, שהרי אף העולם כולו אינו מספיק לגילוי כבוד השכינה, אלא שהקב"ה קבע שכירתו בבית המקדש משום שמקום זה היה מיוחד לעבודתו,